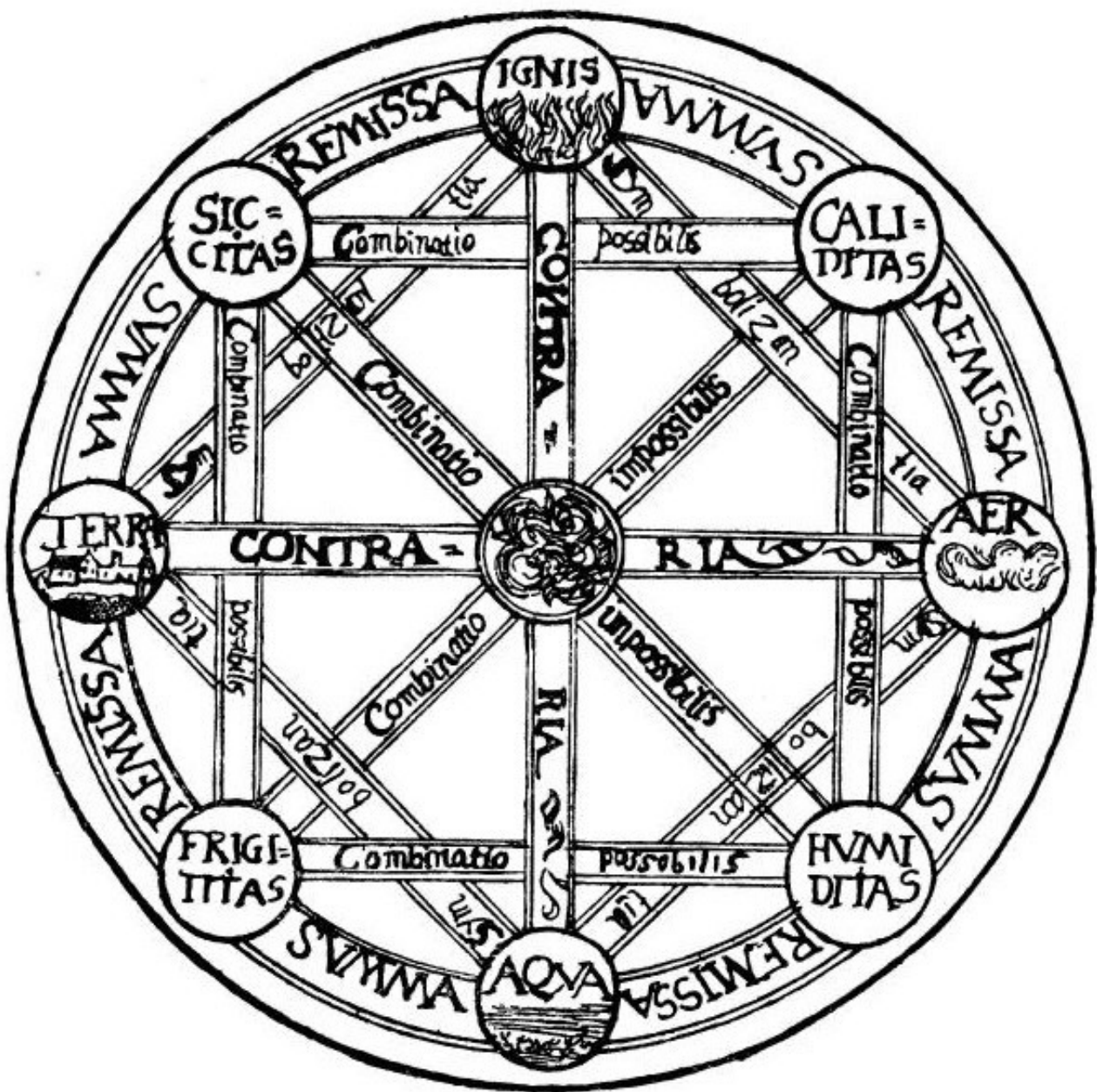

POSTA MUNDI

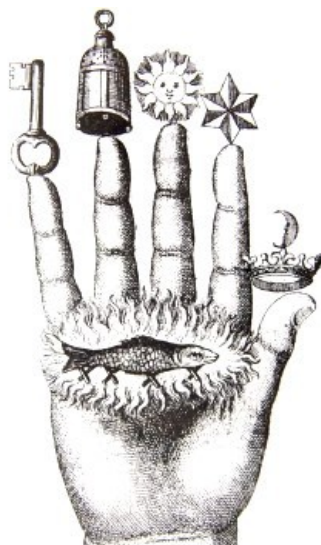

31, januar-juli 2019

ENHAVO

題	人	語	頁
posta_Mundi, fraz #31			3
Antaŭparolo	Rosto	Esperanto	4
En versi multalingua	Carlos d'Abreu, Gonçalo Neves	Ido	5
Un ekstrakte fro "Standard gramatike del international planlingue INTAL", 1978	Erich Weferling	Intal	6
Prefaco. Medito pri l'Idistaro	Andreas Juste	Ido	10
Silexio	Rosto	Ido	13
Le pluvia	Gonçalo Neves	Interlingua	16
Le Rejo	Khalil Jibran, Partaka	Populido	17
En Lisbono	Gonçalo Neves	Esperanto	19

posta_Mundi, fraz #31

Ido:

Legum-sup, porko-karno kun salado e fritita potati.
Desero: patati. Pano, aquo, vino, biro, brandio e kafeo.

Esperanto:

Legomsupo, porkajho kun salato kaj frititaj terpomoj.
Deserto: batatoj. Pano, akvo, vino, biero, brando kaj kafo.

Novial:

Legume-supe, porke-karne kun salade e fritti potates.
Desere: batates. Pane, aque, vine, bire, koniake e kafe.

Lingua Sistemfrater (Frater):

Supbegeta, karniporko kon salad e patatmulti frit.
Alimensukar: patatsukarmulti. Pani, idro, bino, bir, brandi e kafe.

Interlingua:

Suppa de legumines, carne de porco con salata e patatas frite.
Dessert: batatas. Pan, aqua, vino, bira, brandy e caffè.

Neo:

Legum sup, pork kon salad e fritel.
Desert: dulka patat. Pan, ak, vin, bir, brandi e kaf.

INTAL:

Legum-sup, pork-karne kun salate e fritat ter-pom's.
Deserte: batate's. Pan, akva, vin, bir, brande e kafe.

Omnial:

Supe de vegetantes, porkum con salade et frited potates.
Diserte: patate dolce. Pane, hidre, vine, bire, brande et cafe.

ARIEL:

Supe de vegetabiles, carne de porc con salad e patates fritite.
Desert: patates dulce. Pan, acue, vin, bir, brandi e cafe.

Eurikido:

Supo ex ortalisos, karno porkali kum salado e patatos fridjeti.
Desero: patatos dulci. Panio, akuo, vino, biero, brandio e kafeo.

Sambahsa:

Kimlo, pork con salade ed friht kartoffels.
Dessert: dankalis. Dvan, aqua, vin, bir, brandy ed cofie.

Sibelingua:

Sup ex legumes, porkokarne kun salad e frit potates.
Deserte: batates. Pan, akua, vino, bir, brandi e kafe.

LdP:

Legum-sup, swinamasu kun salata e frai-ney patata.
Deser: batata. Pan, akwa, vino, bira, brandi e kahwa.

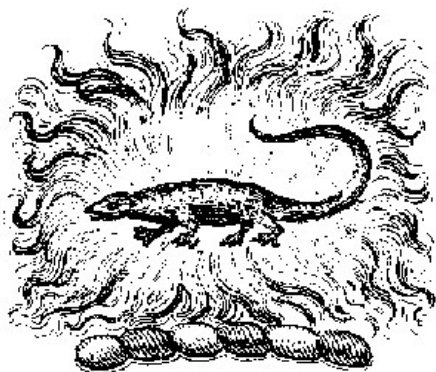
Populido:

Legum-sup, porki karne kun salad e fritat patate's.
Deser: dolc patate's. Pan, akua, vin, bir, brandi e kafeh.

Dmitri Ivanov, Dorothea, Igor Washirei,
Jaime Alcoba, Josep Elendito,
Olivier Cafaristeir, Osmund Aukland, Partaka,
Philippe Cousson, Tiberio Madonna

Antaŭparolo

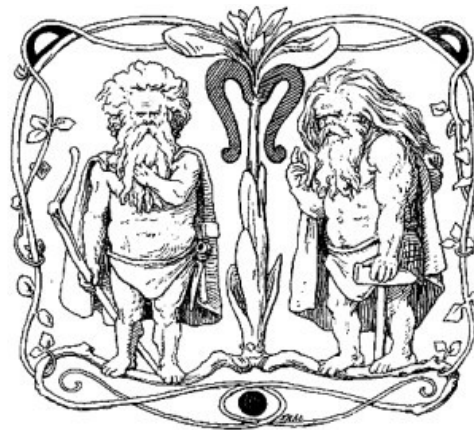
*aŭtoro: Rosto
lingvo: Esperanto*

Karaj legantoj!

Ni daŭrigas nian strangan aktivecon. Kion ni faras, kion ni inventas? Ĉu eternan movilon aŭ kvadraturon de cirklo, aŭ ni elpensas la filozofian ŝtonon? Tiel aŭ ne tiel, ni praktikas ion kion multaj homoj opinias neebla. Ĉu ni ĉagreniĝas, ĉu ni desperas? Ne, ni daŭrigas nian strangan aktivecon!

Eble ni serĉas kvinan esencon, eteron! Kial ne? Imagu akvon, aeron, teron, fajron kiuj troviĝas en artefaritaj lingvoj en diversaj proporcioj. Ni miksas tion esperante kapti eteron, nekapteblan, nesenseblan. Onidire etero ne ekzistas. Eble ni ĉasas fantomon, eble tio estas senutila. Sed tio estas amuza, kaj ni daŭrigos.

Dankon al nia nova aktivulo Gonçalo Neves, kiu ankaŭ partoprenis nian antaŭan kajeron. Ĉi tie vi ankaŭ renkontos oldajn aŭtorojn.

En versi multa-lingua

da Carlos d'Abreu
tradukuro: **Gonçalo Neves**
linguo: Ido

I

En versi multa-lingua
interkrucumis nia lingui

Esis dolca la tua
salatra la mea

E tale ni spicizis la Poemo

II

Interkrucumis nia lingui

La mea lerneskis la tua
la tua komprenis la mea

E komencis ni l'interkompreno
per la linguo dil Altru

*Al Iberiana Frateso,
konstruktata en omna Lingui Peninsulana*

Poemo originale kompozita en la Portugalana (*Em versos multiLingues*), da Carlos d'Abreu (n. 1961), poeto, geografo, arkeologo e historiisto, ed aparinta en *O sol é secreto* (Fundão, 2019, p. 40), antologio de poemi homajanta Eugénio de Andrade (1923–2005), *prolifika e plura-foye premiizita poeto Portugalana. Tradukita da Gonçalo Neves, segun permiso dal autoro per e-postal mesajo ye 2019-02-22.

Un ekstrakte fro "Standard gramatike del international planlingue INTAL", 1978

*autore: Erich Weferling
kompilat dal redaktione
lingue: Intal*

Le lingue international non dev fi inventat o kreat, ma simpli deskovrat. Ti lingue eksista in le lingues de oksidental sivilization, e on dev nur ekstrakta it ek les.

Julius Lott (1845-1905)

Por unifikaton del diversi mondelingual sistem's me ha kompoza ti Standard-gramatike...

Le maks bon helpe me danka a Sinioro Oberschulrat Johann Stöcklmair e Sinioro Thomas Wood...

Ko uniona nos es plu multi kam ko separa nos!..

Un lingue konstruktat a posteriori dev adopta ti vorte's, ki ja es international. Plusim le lingue international mus obtena le maksimum de fasilité, reglarité e naturalité...

"In le vive del lingue's diktata non fiks matemati prinsipe's, ma le lege's de vive: psikologie e fiziologie... Logik es le maks difisil metode de pensade e es pro to tam rar in aplikation... Nur si on uza le justu vorte's kvazi instinktiv, on pot direkta le tot atentivité al kontenatum... Por obtena ti instinktivi parla, on mus obedia le natural lege's, ki le psikologie montra nos: Kustom e analogie."

"Ti lingue ve fi lernat maks rapidim, ki kontena le maks kustomari forme's, e le maks fasil derivation de vorte's dependa fro le analogie segun le konosat ekspresion's international."

*Engelbert Pigal
in le libre "Occidental, die Weltsprache" Stuttgart 1930...*

...Vokabularo por INTAL:

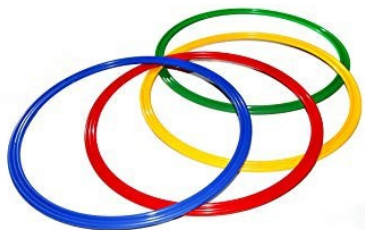
a) Es non neses kompoza un kompleti vortelibre por INTAL, nam eksista ya sat bon mondelingual vortelibre's. Ti's on pot uza, til ke le definitivi uniform interlingueleksike ve es kreat.

b) Cak interlinguiste pot uza le forme's de ti Standard-Gramatik in konektion kun eni international radikaro (vortaro de ESPERANTO o IDO, OCCIDENTAL, INTERLINGUA o NOVIAL o NEO)... Ki vortelibre on prefera, nos ve komprenda mutualim, nam omni ti planlingue's es tam simil, ke les pot es konsiderat kom dialekte's de un sol lingue.

c) Nos mus aspira, ke le tekste's de INTAL es komprendabl por multi home's ye prim vide. Tro artefisial radike's on devud remplasa per vorte's plu natural e international.
d) Me rekomenda e prefera por INTAL-tekste's le vortelibre's de Ido, Interlingue, Interlingua, Occidental e Novial. INTAL es kvazi un variante, un sinteze de ti naturalistik planlingue's kun plusi melioration's...

Som interlinguiste's prefera nur latin e grek radike's. Me konkorda kun le linguist Otto Jespersen, ki adopted ank som non-latin vortes, por eksemple nur, nun, erst, an, mid, til, hir, yes, ya, ye self, land, klok, dank, senda, drinka, hunde, varm e tal seteri's. Il ank saved: "Perfekti regularité kun perfekti naturalité uniona es non semper posibl; nos mus hir e ta fara un kompromis."...

Le mondelingue-movement

Hai kvar mondelingual sistem's, ki ha obtena un serten difuzion in le monde: Esperanto, Ido, Occidental e Interlingua.

Le supra nomat planlingue's es plu o min simil, pro ke in les predomina romani elemente's. European lingue's kontena ya multi latin radike's. Ti radike's es naturalim adoptat da ti sistem's international.

Prezentim domina ankor liberi konkurens del sistem's, ma le evolution e praktikal teste ha nun obtena tal stande, ke le tempe es maturi por krea le definitive form del interlingue e introdukta it in le skol's de omni lande's.

Le autor de ti libre ha lerna Esperanto ja in le yar 1907, tan Ido in 1909 e ha parteprenda al international Ido-kongrese's 1923 in Kassel e 1924 in Luxemburg. In 1923 me ha skripta un propoze por unifikasion del sistem's Esperanto, Ido e Occidental sub le nom UNESAL e 1956 le kompromis-projekt INTAL.

Ka hai vie's por union del sistem's? Me pensa: yes. Esperanto vud pot abolia su litere's kun supersigne's, su obligatori akuzative, meliora su gramatik (plural-signé e konjugation del verbe's). Doktor Zamenhof, le genial autor de Esperanto, self ha ja fara tal reform-propoze's, ma soim les non fid akseptat da su konservativi adepte's. Interlingue (Occidental) e Interlingua vud pot adopta fonologi ortografie. Ank Ido vud pot fi reformat pri gramatik e derivation de vorte's. Le vorte-radike's de Ido, Occidental e Novial es in general bonim selektat segun prinsip de internationalité ek le lingues anglum, fransum, germanum, italianum, portugalanum, rusum, espanum. Kontra to le latinid sistem Interlingua ha prefera vorte's unlaterim ek le lingues italianum, portugalanum, espanum, e neglija le tri lingues anglum, fransum, germanum, benke anglum e fransum hav ank un gran majorité in Europa, Amerika Afrika e Azia. In Esperanto e Neo on pot remplasa som tro artefisial vorte's per plu natural forme's.

Omni interlinguiste's dev aspira unifikasion del diversi sistem's. Lesi cefe's pot komunika mutualim, organiza un konferens de delegate's e konstitua un komité por elabori le definitivi form del lingue international. Tal skope vud pot fi favorat da national e international autorité's.

Le tempe es verim maturi por un final siensal solution del mondelingual idé. Unifikation del sisteme's vud sertim efekta novi elan e vigor del international movement. Le altri vie, ke in liberi konkurens un del sistem's finalim triumfa, vud sertim es tro longi.

Me es ferm konvinkat, ke enitemp un monde-autorité ve initia realiza le urjantim nesesu lingue international. In ti kaze nul del propozat lingue-sisteme's pot ekspekta, ke it fi adoptat sin canje. Mem Esperanto, le til nun ankor maks difuzat e maks old sistem, es tan pret abandona su notori "netuŝebleco". Nam Doktor Zamenhof ha eksplisite destinat, ke un tal kompetenti monde-autorité "havos la rajton fari en la fundamento de la lingvo unu fojon por ĉiam ĉiujn deziritajn ŝanĝojn, se tiaj ŝanĝoj montriĝos necesaj". Vidu "Fundamento de Esperanto", prefase, alineo 1.

Ka on potud dubia le nesesité de canjes, pos ke Doktor Zamenhof self ha ja in 1894 propoza util canjes? Seterim eksista nun moderni naturalisti sisteme's kun kvalitativi superiorité in mani punktus.

Ma ank le naturalisti sisteme's mus tolera som melioration's. Le histori ortografie kun le multi defekte's es sertim non akseptabl.

Kval aspekte le definitivi lingue international ve hava? Jus hodi on pot predira, ke le futuri lingue universal ve es tre simil al familie del modern sisteme's naturalisti, nam omni ti sisteme's es afini kam le dialekte's de un lingue.

Le unifikation-sisteme INTAL es un eksperimental-propoze kun naturalisti vokabularo, fonologi ortografie, maks gran regularité e simplité. INTAL es destinat prepara in konstanti perfekcion le optimal form del futuri interlingue kom duti lingue por omni home's apud lesi matralingue, kvazi un novi latin simplifikat, e pro su natural europan elemente's ank un lingue de europani kultur, kvazi un EUROPAL. Me apela ad omni serioz interlinguiste's: repulsa sisteme-fanatisme, labora por un siensal solution del mondelingual problem. Gravi es solim le baldi realization del idé del lingue- universal e un lingual solution tam perfekti kam posibl.

Mondelingue e popul-lingue's

Nul international auxiliari lingue aspira esa plu multi kam un duti lingue por omnes, un lingue ki fi uzat, si le mankant o nonperfekti konosens de un stranjeri lingue national fika le komprende defasil o nonposibl.

Nur un planlingue es sat simpli, por ke it es kapabl serva kom duti lingue por omne's. Nur un neutrali lingue protekta le national lingue's kontra to, ke un altri national lingue kom monde-lingue gana un serten total hegemonie super les.

Cak sani popul ve garda su matralingue kom importanti posesatum kultural. - Ma por le komunikation international es apti nur un plan-lingue, karakterizat per simplité, regularité e un vokabularo natural e international.

Le defasilitate's in lerne de un stranjeri lingue natural es ekstrem gran in relation ad un konstruktat planlingue. Un komparation del lern-unajes de ambi lingue-spesie's indika un relation de sirka 1: 40 e plu multim.

Le multilingualité impeda le evolution del produktivi forme's in multi domene's. Le barieres del diversi lingue's es un grav obstakle por international komunikation, por siense, turisme, trafike e komerse. L'introduktion de un lingue international vud spara tempe, energie, moné e ultra to favora pase e komprendize inter inter le nations. Pro to nos aspira realiza nosi ideal: a cak popul su propri lingue, ma por omni home's un duti lingue...

Historik trase del mondelingue

UNIVERSAL GLOT (Pirro) 1868
VOLAPÜK (Schleyer) 1880
ESPERANTO (Doktor Zamenhof) 1887
IDIOM NEUTRAL (W. Rosenberger) 1902
IDO (de Beaufront, Couturat) 1907
OCCIDENTAL = INTERLINGUE (de Wahl) 1922
NOVIAL (Jespersen) 1928
INTERLINGUA (IALA, Doktor Gode) 1951
NEO (Alfandari) 1961
INTAL (Weferling) 1956, 1968-1975

...Nosi samideano Andreas Juste skripta in le revue PROGRESO nro. 236: "Eksista un international lingue! Le konstatacion, ke it konsista ek kvar dialekte's, non pot impeda ti faktum." - Serti es, ke le futuri definitivi lingue international es tre simil al modern naturalisti planlingue e pro to ank tre simil al konstantim perfektionat INTAL.

INTAL ekspekta le viktorie de ESPERANTO. Pro ke Esperanto es le maks difuzat planlingue, me propoza ad UNO, UNESCO o un altri monde-autoritè: elekta ESPERANTO in prinsip e tan eksekuta serten lingual melioration's, kam Doktor Zamenhof, le kreator de ESPERANTO, self ja unvez ha propoza e finalim ank ha eksplisitim promisa in le prefase de su "Fundamento de ESPERANTO".

Naskat ja in le yar 1889 me non ve viva til le definitivi realization de nor idé. Ma me espera, ke multi amike's de un lingue international ve kontinua defensa le prinsipe's reprezentat in ti liti brocure.

Prefaco. Medito pri l'Idistaro

*autoro: Andreas Juste
linguo: Ido*

Existas Internaciona linguo!

La konstato, ke ol konsistas ek quar dialekti, ne povas impedar ta fakto.

Kontraste mem ta diverseso devus esar kauzo di joyo: kad on ne darfas admirar tale bel ed importanta rezulto? Homi sucesis krear, ne nur quar artificial idiomi, ma pluse, quar monolingual movementi.

Movemento esas ya sociala fakto, quaza mikrokosmo, e lo povus esas bona temo, tante por admiro ke por

studiado.

Ma ve! la mito, la stupida mito dil neces unikeso di la linguo internaciona nocis ed ankore nocas ta bel aventuro.

"Menade bal pūki bal!" bela ma nociva moto dil honesta Schleyer! De ibe devenis la kuro vers monopolo, la rivaleso, la shovinismo interlingual. On darfas supozar ke ta mito devenis de tote stranjera domeno: de religial vidpunto. Irgakaze tal ideo koruptis de l'ipsa komenco la monolingual entraprezo.

Ka ni povus imaginar, dum nur un minuto, qual esus la situeso di linguo internaciona en la mondo, se l'adepti di la quar movementi konsentabus kunlaborar? se on povus lektar komuna revui ube singlu trovus sua preferita linguo, se anke Ido, la "perfektigita dialekto" revita da Zamenhof ipsa, ricevabus la plaso quan ol meritas?

Utopiala revo!

Tamen venas l'epoko, ni prezentas lo, qua vidos la fino dil fanatika shovinismo.

Ja nun ni vidas la vera karaktero dil tendenco vers unikeso: mito, e nulo pluse.

Ja nun la monolingvani respektas su reciproke.

Ja nun on tandem komprenas ke la problememo esas ne gramatikal, ma socio-lingual.

Singlu de ta movementi esas ya, me repetas lo, vera socio, qua havas spirito, tradiciono, kulturo propra.

Studiante de ta vidpunto la historio dil Idistaro, me serchis trovar lua specala karaktero.

La respondo venis kun evidenteso:

La komuna traito dil Idisti esas:

LIBERALESO

Liberaleso! yen la "guid-motivo" quan on ritrovas del komenco til hodie en l'Idal movimento.

Liberaleso, ya certe, segun la plu alta defino di ta vorto: respekto por homo, por homo ne kom celulo dil social organismo, ma kom persono, kom individuo.

E, ni audacez asertar lo, tala liberaleso equivalas reale: **HUMANISMO**.

Lo povas explikar multa reakti qui, sen ta klefo restus apene komprenebla.

Kande l'unesma Idisti refuzis la "kulto por la personi", kad li agis pro enemikeso? Tote ne! Li deziris liberigar su ipsa e la cetera homi de tala tendenco, qua, ni konstatis lo sat triste, kontenas danjeroza semino.

Kande li repulsis l'individual kaprico pri la selekto dil lingual radiki, li agis forsan nekoniante lo, pro sama liberal motivo: li volis kom solida bazo principi general admisebla da omni.

Pro simila motivo, semblas a me, li selektis Logiko kom direktanta regulo.

Certe, li kelkafoye konsideris logiko de tro absolute ocidental vidpunto.

Ma sub ta vorto Logiko li prefere deziris plu exakte Raciono.

E pro quo? pro ke sur tala domeno nur raciono esas kapabla satisfacar homi, salvar lia libereso, grantar samtempe la komuna bazo e la necesa kunlaboro.

Kande, plura yardeki pose, li refuzis malgre bela luro, rivenar a historial ortografio, li anke reaktis segun sua mental kustumo: nul racional motivo povis ya justifikar tala regreso.

La koncepto ipsa di "Progreso" heredita del antea yarcento, trovas nova kontenajo kande ni ristudias ol segun ta principo.

Ni savas nun ke la teknikal progreso kontenas grava danjeri, ni savas ke l'idiomi ne progresas spontane, ma ni darfes durar kredar a deziro di progreso.

Tote ne ta naiva kredo de olim, sed "adulta" volo vers plu bona, plu bel e precipue plu iust organizo dil socio.

Tal esis ed esas la Humanismo dil Idisti.

Ed anke la neutraleso dil Idisti recevas tale nova kompreneso; ta neutraleso ne devenis de timoz oportunismo! Tote ne!

Nia pioniri konciis ke l'aspekto dil nacional e sociala lukti esas nur surfacala ludo -tre kruela ludo ya certe-: lurilo por kompatinda dupi. celita restas la reala kauzi, e la jeneroz ideali es la pretexti ofte di sordid interesi.

On lektos en l'Antologio nobla pensi skribita dum l'unesma mondmilito: l'Idisti repulsis lore la nacional shovinismo e li restis simple e noble: amiki.

Anke pos la fino di ta milito li konciis balde ke paco sen iusteso ne povas adportar vera paco, ma nur plusa milito.

E, ni savas lo, li esis justa, ho ve!

On trovas mult altra exempli di to quon me audacas nomizar la filozofio, o la mondokoncepto dil Idistaro.

L'Antologio quan me prizentas nun povas donar nur kelka lumo pri lo; me devis ya donar la necesa plaso al amuziva teksti, a la simpla naraci, al jentila poemi, ma tamen ol povos incitar a plusa serchi e tale plear modesta sed utila rolo.

Tala Humanismo trovesos anke en l'Introdukto quan Tazio Carlevaro konsentis kompozar por ni: ciencala studio qua lumizas multa problemi, e samtempe bela pleo kontre irga exploto, por l'egaleso inter homi, por la yuro dil povri.

Esas por ni granda honoro havar ta verko en nia literaturo.

Ma l'Idisti, kom liber e responsiva homi volis e savis kunlaborar.

Esas espero mea sucesar uldie studiar plu profunde ta longa komuna laboro.

Tre vane on diskutis pri l'autori o l'autoro di nia linguo: faktala la nov idioma adoptis del komenco mult idei propozita dum l'antea yardeko dal maxim experta studiozi pri l'Interlinguistiko.

Uldie ni devos homajar ta pioniri presk obliviita, ta "pre-idisti" qui sugestis en la kadro di altra linguo principi o solvuri quin ni profitas ankore hodie.

Simile anke meritas nia danko l'unesima Idisti qui de 1908 til 1913 fasonis ensemble la nov idioma: yen l'autori di nia bel Idolinguo!

E nur pro simila kunlaboro me ipsa povis kompilar la yena libro:

De pos 1961 ja me entraprezis a rekoliar la necesa materialo. Multa Samideani helpis me per donacar anciena revui, libri o mem manuskripti di verki nultempe publisita.

A li mea sincer e kordial gratitudo.

Siori Ewal Röhnisch, Octave legrand, Tom Sweetlove, Jean-Louis Tesseyre, Ferreres, Henri Meier, Fratino Egloff, Doktoro E. L. Bosshard, Siori E. Waterkotte, Tom Lang, H. Bijlsma, H. Brismark, E. Philippe e Leon Dublé,
Yen girlando de nomi di ti qui donis amikala helpo.

Unplusafoye do l'Antologio dil Idolinguo devenis de komuna laboro, e pro to me pensas itere:

Ni darf esar fier esar Idisti.

Silexio

autoro: **Rosto**
linguo: *Ido*

Ni savas la ideo olim expresita da Julius Lott:

*"Linguo internaciona ne bezonas inventesar, ma simple deskovresar. Ta linguo existas en la lingui di occidentala civilizeso; on nur bezonas ekstraktar ol ek li."*¹

Ni anke savas pri Europanto, qua nur inventesas, ma nule deskovresas, e qua realigas la principo kontrea a ta da Julius Lott. Europanto uzas vorti arbitriale selektata ek Europana lingui. Singla autoro darfus havar sua propra versiono di Europanto. Poliglotti qui savas kelka Europana lingui povas komprenar e krear texti en Europanto, e to povas esar sorto di ludo por poliglotti. Europanto projetesis por parodiar Esperanto. Por praktiko di interlinguistiko tala artificiala linguo apene es bona. Ma Europanto povas servar por komparo. Per tala komparo ni povas plu klare vidar, ke Esperanto, Ido, Occidental, Interlingua e altra tale nomizita "eurokloni" es formi di ta linguo qua es deskovrita, ekstraktita ek "lingui di occidentala civilizeso". Ta linguo existas objektale, on povas studiar ol kom fenomeno o praktikale uzar en irga formo. Me nule sugestas abandonar ol, quankam en ca artiklo me parolas pri altra sorto di artificiala linguo. Artificiala linguo di occidentala civilizeso donas utila experienco ed analogeso por diskurso pri yena plusa temo.

Or, existas altra sorto di artificiala linguo, e me preferas nomizar ol "mondfonta" linguo. Me ne savas, qua inventis ca termino, to esis ulu ek esperantisti. Gonçalo Neves en sua artiklo "Zaloda: auxiliara linguo da nekonocato" uzas termino "pangloso" (videz jurnalno Posta Mundi #30). Tale od altre, tala linguo havas lexiko kolektata ek lingui dil tota mondo. Quanto di fonto-lingui povas variar de sis (Lojban) til plu kam cent (Paqatyl, Zaloda). Singla autoro di mondfonta linguo havas sua opiniono, qua vorti devas selektesar. Kom rezultajo, mondfonta lingui da diferanta autori ne esas interkomprenebla. Ico kelke rimemorigas praktiko di Europanto, qua esus aplikata ne al europana lingui, ma a lingui dil tota mondo. Nu, yes, diferante de Europanto, autori di mondfonta lingui sempre penas logikale explikar sua selekto, ma fakto restas, ke tala linguo es plu inventata kam deskovrata. Me volus dicar:

*"Linguo internaciona ne bezonas inventesar, ma simple deskovresar. Ta linguo existas **en la lingui dil mondo**; on nur bezonas ekstraktar ol ek li."*

Ma on asertas, ke co ne esas posibla. Ya, lingui dil mondo es tro diferanta. O forsan malgre omno co ya esas posibla? E la ipsa difero povas helpar por kreo di tala linguo?

---

¹ *"Linguo internaciona ne bezonas inventesar, ma simple deskovresar..."* - La idala texto dil citajo da Julius Lott es prenita de mesajo 2091 di *posta_Mundi* da James Chandler

Me asertas, ke yes! Mondfonta artificala linguo povas ekstraktesar ek la lingui dil mondo. Me asertas, ke la metodo existas, e me havas hipotezo, ke ta metodo es unika, e plusa metodi ne existas. Por realigar ico ni bezonas du kozi:

1. Ciencala etimologio. Qua ne savas quo es ciencala etimologio, ta ne povas komprenar la metodo. Me vizas etimologio aceptata da mondala ciencala socio, da profesionala linguisti. Alternativa teorii ne aptesas. Ico ne esas pro pedantismo, ma nur pro la esenco dil metodo. Simple, alternativa teorii ne funkcias hike. Quankam la metodo povas aspektar quale traktanta vulgara etimologia, ma ico esas intencala e koncianta. Por flotacar en internaciona aqui ni bezonas savar qua aqui apartenas a nula stato. Per nia metodo ni en fakto flotacas en aqui di vulgara etimologio, ma ni bezonas savar, ke ta aqui ne ja apartenas a ciencala etimologio, co es la esenco.

2. Ni bezonas sat multa diferanta fonto-lingui por ke matematikala chanco povez realeskar. La lingui dil tota mondo esas suficanta. Segun mea experienco, se ni prenas aparte nur lingui di Afrika, o nur di Azia, o nur di Europa, la metodo ne funkcias, nam difero ne esas suficanta.

Me sugestas specala termino por la metodo: "silexio"; o per historiala ortografio: "syllexia", del Greka σύν + λέξις.

Stilizita imajo di papiliono di speco *Syllexis* (ca vorto en la Greka signifika "kolekto"), di familio *Geometridae*, qua povas simbolizar *silexio*.

Exemple, ni prenez la nomo di projekto "*Paqatyl*", qua kelka yari ante nun desaparitis pro ula kauzo. Parto "*tyl*" en la nomo signifika "*linguo*". Asertesis, ke "*tyl*" es del Yakuta. To es ya vera, ma en fakto ca vorto anke esas uzata dal tota familio di Turkala lingui, ube ol varias quale "*tyl*", "*til*", "*tel*". De altra latero, yen anke Nederlanda vorto "*taal*", qua anke konocesas en Skandinava lingui, e qua anke signifika "*linguo*", e to es nur realigo di matematikala chanco, ma ne linguala parenteso. Yen, to quo es *silexio*! Tala fenomeno en linguistiko anke konocesas kom falsa kognati. Ma pro kelka kauzi me volas havar anke aparta specala termino: "*silexio*".

En la Araba vorto "*linguo*" esas لغة (lughā), ol es pronuncata per mola g, inter "*luga*" e "*luha*". Se ni konsentas pri fonetiko ube to es "*luga*", tandem ol havas komuna "l.g" komparante ad ipsa vorto "*linguo*" (o "*lengua*"). En la Hebrea vorto "*linguo*" esas לשון (lashon), kun "l.n". Yen ke, "*lengua-luga-lashon*" havas plu multa parolanti, ma la kazo "*tyl-taal*" esas plu bela, nam plu preciza. Quo es preferinda? Ofte *silexio* ne donas sola certa respondo, ma ofras varianti.

Se ni ekstraktas linguo di occidentala civilizeso, ni anke povas havar varianti, quala "*lingua*", "*idiom*", "*glosa*" ka no? Uzante *silexio* du autori povas krear du lingui, ma ta lingui ne esos plu diferanta kam Interlingua e Esperanto.

Nun, la nomo di artificiala linguo "Zaloda". La vorto "*esas mixuro ek du vorti: **zamin** («Tero»), del Persiana زمین, e **valoda** («linguo»), de la Latva". Hm... anke en Slava lingui "Tero" es "*zemla*". Ka silexio? Klare, ke no. En fakto, co es la sama indoeuropeana vorto uzata yen en la Persiana, yen en Slavi. Altra afero es Araba ض ('ard, arde) e Nederlandana "*aarde*" (kun parenta Germana "*Erde*", Angla "*earth*"). Do silexio ofras: "Arde". Lingwa de Planeta uzas ica vorto (kom "*arda*"). Quale me savas, nek Paqatyl, nek Lingwa de Planeta intencale uzis *silexio*. Ma tala vorti aparas pro chanco. Ek la artiklo pri Zaloda: "*nama*" - "nomo" es *silexiala*, pro Japona 名前 (namae) – "nomo".*

Magazino POSTA MUNDI
bezonas
novan ĉef-redaktron

Diurnal POSTA MUNDI
av necesitet
de shef-redaktator nov

Jurnalo POSTA MUNDI
bezonas
nova chef-redaktero

Revue POSTA MUNDI
besona
un nov chef-redactor

Revue POSTA MUNDI
besona
un nov chef-redaktere

Magazine POSTA MUNDI
habe besonio de
un nov principal redactor

Le pluvia

de *Gonçalo Neves*
lingua: *Interlingua*

Si, io vole scriber iste poema,
sintacticamente irreprochabile,
sed etiam plen de sentimentos.

Me inspira le pluvia de novembre
que batte le vitros sin mercede.
Illo perturba le silentio e le quiete
que io cerca anxientemente in mi capite.

Le oculos pesante e lasse
me invita al reposo necesse,
sed le mente es agitate;
illo convoca le fortias del palpebras
e me obliga a continuar.

Io non obedi: iste poema
e tote su consequentias e desiros
aborta hic e nunc.

Io regratia le lector que es io
e qui certo remanera sol
in iste lucta desperate
que se appella “facer poesia”...

Claude Monet, 1896,
"Precipitios a Pourville. Pluvia"

Le Rejo

(ek "Le Vaganto")

da Khalil Jibran, tradukur: **Partaka**
ling: *Populido*

Le popul del rej-lande Sadik cirkonday le palas de sui rejo, klamant en rebelie kontra il. E le rejo decensay l'eskaler del palas, portant sui kron e sui ceptre enmanuei. Le majestie de lui prezentie produktay silensie ce le turbe; e, haltant avan lus, il dicay:

“Amiks mei: pro ke vus no plus es mei submisats, yen ke me restitusive mei kron e mei ceptre. Me eseray un den vus. Me nur un plus hom e, kom tal, me laboreray apu vus, e nosi land kreskeray bonoplei. Nul rejo bezonat ci. Nos ireu, do, ad agre's e viteye's, e nos laboreu kunei! Vus nur deve indik a me le prat o vitey, kel eseray mei response. Vus omni es nun le rejo”

Georges Rouault, 1937, "Le Oldi Rejo"

E le popul astoneskay, e le silensie kovray lus; nam le rejo, kel esay judikat kom le kauze de lusi deskontentes, restitusiay a lus le kron e le ceptre, e transformesay ad un plus den lus. Posei, omne's e singlu duray sui voy, e le rejo iray al prat, akompanat da viro. Ma le rej-lande Sadik no funksionay bonei sen rejo, e le vel den deskontentes ankor permanay surlandei. Le popul klamegay ce le bazar, asertant ke lus devere ese guvernat, e ke lus devere abe rejo, kel dukteu lus. Ed olde's e yuns dicay unisonei:

“Nos aberay nosi rejo”

E lus kueray le rejo e trovay lu enagrei, e lus duktay lu a lui tron, retrodonant a lu lui kron e lui ceptre. E lus parlay talei:

“Nun, tu governeu nos kun grandes e yustes!”

Lorei, viro's e fema's prizentay su avan le rejo por parle a lu pri certen barono, kel violente lus, e de kel lus es nur sklave's. Le rejo kuik advenigay le barono e dicay a lu:

“Le vive de hom samvalore kam le vive de irg altri hom, ce le skalo de Deu. E pro ke tu no save valorize le vive de ti's, kels labore tui agre's e viteye's, tu reste exilat, e tu liveray ti-ci rej-lande por sempre”

Le sekuant die, altri grup arivay avan le rejo e parlay pri le kruel komta transmuntetan, e pri kualei el duktabay lus a mizerie. E le komta kuik advenigesay en le kort, e le rejo ankei exilay el dicant:

“Ti’s, kels labore nosi agre’s e Sorge nosi viteye’s, es plu nobli kam nos, kels manje le pan elaborat da lus, e drinke le vin de lusi vitber-presils. E pro ke tu no save lo, tu liveray ti-ci rej-lande e habiteray for den ol”

Posei, viro’s e fema’s arivay, kels dicay ke l’episkopo koaktay lus transporte stons ed skulte ols por le katedral, ma ke lu no pagay a lus, malgrei ke le kofro del episkopo esay plenigat per or ed arjent, dum ke lus subisay vakues e hungre. Le rejo postulay le prezentie del episkopo e, kuan ilti abay ilci avan su, dicay:

“Ti krus, kel tu montre sur tui pektor, devere signifike done vive al vive, ma tu prenabe le vive e retrodonabe nul koz, yen pro ko tu liveray ti-ci rej-lande por nul-kuan retrovene”

E talei, singli die, til le tempe de plen lun, viro’s e fema’s arivay avan le rejo, por informe lu pri lusi hardi carje’s. E singli die, ed omni die’s de un plen lun, ul opresante esay exilat for den ti-ci lande. Le homs de Sadik restay astonegat ed abay joy en lusi kordie’s. E, certen die, le olde’s e le yuns cirkonday le turme del rejo e kueray lu. Lu decensay portant enmanuei le kron e le ceptre:

“E nun”, il dicay a lus, “ko vus vole den me? Abeu! Me retrodon a vus to, ko vus volay, ke me abeu”

“No, no!”, lus klamay. “Tu nosi rejo legitim. Tu netigay nosi lande ye vipers, e reduktay le volfe’s a nihil. Nos advenay por kante a tu nosi gratitude. Le kron es tui en majestie, e le ceptre es tui en glorie”

“No me!”, le rejo responday. “No me! Vus ips es le rejo. Kuan on judikay me kom no-kapabli e mal guvernanto, vus ips esay no-kapabli e no-guvernebli. E nun le lande bonkreske, pro ke vusi vol es age lo. Me no existe, ecept en vusi age’s. No existe person guvernant. Existe nur ti’s, kels governe su ips”

Le rejo retrovenay ad en le turme kun sui kron e sui ceptre. E le olde’s e le yuns trairay sui diferant voys sentant su felis. E singlu den lus imaginay su ips ese rejo kun le kron en un manue e le ceptre en l’altri manue.

En Lisbono

(mikronovelo originala)

de *Gonçalo Neves*
lingvo: *Esperanto*

«Akrigisto!». Restas malmultaj, nur sur stratoj popolkvartalaj. Ili anoncas sin krie. «Ĉu jenan tranĉilon eblas akriĝi, sinjor'?»». Ekzamena rigardo. «Tranĉilegon, prefere diru». Palpebrumo. «Ĉu eblas, aŭ ne?». Rideto kompleza. «Tuj, sinjorin'! Bonan servon mi faros».

Ankaŭ strataj ŝuciristoj ne multas. Ili side atendas klientojn. «Per kia koloro, sinjorin'?»». Lipa tordiĝo. «Uzu la saman, kian havas la botoj». Brovumo. «Iom pli malhelan mi apliku, por maski la ruĝan makuleton». Ŝultrolevo. «Ne gravas!». Rideto servema. «Tamen mi maskos».

Turistoj, male, abundas. «Kio okazis?», demandas preterpasanton japano en akceptebla angla. Trans montrofenestro oni televidas policianojn, ambulancojn, kaoson. «Murdito, laŭdire. Tranĉvundo kola».

Noi no bezona simpla adeptes, noi bezona tels kels vere komprena

-----

[postamundi.org](http://www.postamundi.org)

<http://www.facebook.com/groups/saluto/>